

Typologia zanurzenia w Mojżesza / zanurzenia w Chrystusa (1 Kor 10, 1–2) jako źródło nauczania św. Pawła o Eucharystii

Wojciech Kosek

Niniejszy artykuł został opublikowany jako: Wojciech Kosek, *Typologia zanurzenia w Mojżesza (Chrystusa) (1 Kor 10, 1–2) jako źródło nauczania św. Pawła o Eucharystii*, [w:] T. M. Dąbek OSB, S. Witkowski MS, B. Zbroja (redaktorzy), *Któż potrafi opowiedzieć dzieła miłosierdzia Bożego? Księga pamiątkowa ku czci ks. prof. dra hab. Stanisława Hałasa SCJ w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie. Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2023, s. 139-157. ISBN: 9788363241520.

Tłumaczenie na język angielski: *The typology of immersion into Moses / immersion into Christ (1Cor 10:1-2) as a source for St. Paul's teaching on the Eucharist*

Abstrakt.

Typologia wymaga od egzegety, aby najpierw rozumiał teksty biblijne w ich warstwie dosłownej i dopiero na tej podstawie wykazywał typologiczne powiązania między nimi. Dlatego w niniejszym artykule zostanie przedstawiona komputerowa analiza gramatyczna Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian 10, 1–2 w celu precyzyjnego ukazania jego znaczenia. W artykule zostaną również wykorzystane wyniki komputerowych analiz Księgi Wyjścia 1–18, na podstawie których przejście z miejsca spożywania Paschy nad Morze Czerwone i przez jego wody, przecięte na pół, okazało się być aktem zawarcia przymierza między Bogiem a Izraelem, analogicznym do aktu zawarcia przymierza między Bogiem a Abramem (por. Rdz 15) poprzez przejście między połówkami zwierząt przeciętych na pół.

Zostanie też przeprowadzone badanie nauczania Nowego Testamentu odnośnie teologii zanurzenia w Chrystusa, w Jego Śmierć, przy czym zostaną tu spożytkowane wyniki badań Ewangelii św. Jana, które dowiodły, iż aktem zawarcia przymierza przez Jezusa było Jego przejście z Wieczernika na Golgotę i z niej do Otchłani i poprzez nią.

Zostaną tu także uwzględnione wyniki badań 1 Kor 11, 26 i 1 Kor 12, 3, ukazujących każdorazowe eucharystyczne zgromadzenie jako wspólnotę głoszącą Śmierć Jezusa jako Ofiary-Anathemy do czasu, aż On do niej przychodzi jako powstały spomiędzy umarłych Zmartwychwstały Pan-Kyrios.

Na tej podstawie zostanie ukazana nauka św. Pawła dotycząca uczestnictwa w Eucharystii i modlitwach bezpośrednio po niej, którą przekazał on poprzez typologię zanurzenia w Mojżesza / zanurzenia w Chrystusa.

Słowa kluczowe

Jezus, Eucharystia, Msza Święta, modlitwa po liturgii, chrzest, Pierwszy List do Koryntian 10,1-2, Księga Wyjścia 1-18, Ewangelia św. Jana, struktura literacka, Izrael, Exodus, Pascha, przymierze, traktat, Biblia, egzegeza, BibleWorks 6.0, komputerowe analizy gramatyczne tekstów greckich

Spis treści

Wprowadzenie.

1. Precyzyjne odczytanie 1 Kor 10, 1–2.

Wstęp.

1.1. Struktura literacka 1 Kor 1–2.

1.2. Komputerowa analiza struktury gramatycznej 1 Kor 10, 1.

1.3. Uwagi końcowe o 1 Kor 10, 1.

1.4. Znaczenie 1 Kor 10, 2 jako fragmentu 1 Kor 10, 1–2.

2. Typologiczne odczytanie 1 Kor 10, 1–2.

Wstęp.

2.1. Przejście Izraelitów przez morze w świetle Wj 1 – 18 i Rdz 15, 17.

2.2. Zanurzenie w Chrystusa w nauczaniu św. Pawła.

2.3. Ewangelia św. Jana o przejściu Jezusa z Wieczernika na Golgotę i przez Otchłan Śmierci.

2.4. Zakres przestróg św. Pawła wobec chrześcijan w typologii zanurzenia w Mojżesza / zanurzenia w Chrystusa.

Zakończenie.

Wprowadzenie.

W niniejszym artykule zostanie przedstawiona owocność i zakres relacji typologicznej¹, jaka istnieje pomiędzy zanurzeniem Izraela w Mojżesza w przejściu pod obłokiem i poprzez Otchłan morza (por. 1 Kor 10, 1–2) a zanurzeniem Kościoła w Chrystusa w eucharystycznym przejściu z Nim poprzez Otchłan Jego Śmierci.

Dla zrealizowania postawionego zadania konieczne jest przeprowadzenie precyzyjnej analizy gramatycznej fragmentu z Pierwszego Listu św. Pawła do Koryntian 10, 1–2; analizy tej dokonano za pomocą komputerowego programu BibleWorks 6.0².

Ponieważ typologia wymaga, aby egzegeta najpierw poznał teksty biblijne w ich warstwie dosłownej, a dopiero na tej podstawie ukazywał typologiczne powiązania pomiędzy nimi³, w artykule zostaną spożytkowane wyniki badań Księgi Wyjścia 1–18, w ramach których przejście z miejsca spożywania Paschy do Morza Czerwonego i poprzez jego rozcięte na połowy wody zostało ukazane jako akt zawarcia przymierza pomiędzy Bogiem i Izraelem, analogiczny do aktu zawarcia przymierza Boga z Abramem (por. Rdz 15) poprzez przejście pomiędzy połowami rozciętych na pół zwierząt⁴.

Zostanie też przeprowadzone badanie nauczania Nowego Testamentu odnośnie teologii zanurzenia w Chrystusa, w Jego Śmierć, przy czym zostaną tu spożytkowane wyniki badań Ewangelii św. Jana, które dowiodły, iż aktem zawarcia przymierza przez Jezusa było Jego przejście z Wieczernika na Golgotę i z niej do Otchłani i poprzez nią.

Zostaną tu także uwzględnione wyniki badań 1 Kor 11, 26 i 1 Kor 12, 3, ukazujących każdorazowe eucharystyczne zgromadzenie jako wspólnotę głoszącą Śmierć Jezusa jako Ofiary-Anathemy do czasu, aż On do niej przychodzi jako powstały spomiędzy umarłych Zmartwychwstały Kyrios.

Odczytanie typologii zanurzenia w Mojżesza / zanurzenia w Chrystusa ukaże, iż tak jak uobecnianie w corocznej Passze zanurzenie w Mojżesza (dokonane raz w historii podczas przejścia ojców Izraela pod wodzą Boga z miejsca spożywania Paschy na drugi brzeg Otchłani morza) jest aktem zawarcia Starego Przymierza, tak samo uobecnianie w każdorazowej Eucharystii zanurzenie w Jezusa (dokonane historycznie raz podczas przejścia Apostołów⁵ z Jezusem z miejsca spożywania Eucharystii na Golgotę, a stąd na drugi brzeg Otchłani śmierci) jest aktem zawarcia Nowego Przymierza.

Na podstawie tak przeprowadzonych badań zostanie zaprezentowane nauczanie św. Pawła odnośnie modlitewnego zjednoczenia wierzących z Jezusem zawierającym Nowe Przymierze podczas Eucharystii i bezpośrednio po jej zakończeniu, w analogii do zjednoczenia wierzących żydów z Mojżeszem i ojcami podczas Paschy i bezpośrednio po jej zakończeniu.

1. Precyzyjne odczytanie 1 Kor 10, 1–2.

Wstęp.

Papież Pius XII w Encyklice *Divino afflante Spiritu*⁶ wskazał, iż „obowiązkiem egzegety jest nawet najmniejszy szczegół, który za działaniem Ducha Świętego wyszedł spod pióra pisarza natchnionego, uchwycić z największą starannością i uszanowaniem, aby jego myśl możliwie głęboko i całkowicie objąć. Toteż ma on sumiennie przykładać się do coraz większej znajomości języków biblijnych [...], aby swój wykład biblijny poprzeć wszelkimi środkami pomocniczymi, jakie podają różne gałęzie filologii”. I dalej o tekstach Biblii: „pochodząc od samego pisarza natchnionego, mają one wyższy autorytet i większą wagę, aniżeli nawet najlepsze tłumaczenie dawnych czy nowych czasów”.

¹ Por. Emmanuel Nathan, *The Pauline Moses at Corinth: Indications of a Transformation*, w: *The Christian Moses: From Philo to the Qur'an* (CUA studies in early Christianity), ed. P. Rousseau, J. A. Timbie, Washington 2019, s. 40 odnośnie 1 Kor 10, 2: “in this passage, Moses is very Christ-like, indicating a usage by Paul along the lines of a Moses-Christ typology”.

² Por. Stanisław Hałas, *Elektroniczna Biblia z najważniejszymi tekstami porównawczymi: «BibleWorks 6.0»*, „Zeszyty Naukowe Stowarzyszenia Biblistów Polskich” 2 (2005), s. 303–316.

³ Tomasz Maria Dąbek, *Postulat jedności interpretacji Biblii i doświadczenia Kościoła w posynodalnej adhortacji Benedykta XVI Verbum Domini*, w: *Hermeneutyka Pisma Świętego w Kościele: Wokół adhortacji Verbum Domini Benedykta XVI, o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła* (Hermeneutica et Judaica, 6), red. R. Pindel, S. Jędrzejewski, Kraków 2012, s. 12 (konieczne jest poznanie sensu dosłownego metodycznie określonego dla poznania sensu duchowego), 15 (sens dosłowny opiera się na zasadach poprawnej interpretacji).

⁴ Por. Wojciech Kosek, *Pierwotny ryt Paschy w świetle schematu literackiego Księgi Wyjścia 1–18*, Kraków 2008, s. 196.

⁵ Trzeba zauważyć, że spośród tych, którzy w sposób historycznie jednorazowy uczestniczyli w Uczcie Eucharystycznej poprzedzającej wyjście Jezusa z Wieczernika, tylko Apostoł Jan, uczeń umiłowany, szedł blisko (na ile to było możliwe w okolicznościach przemocy i sprawowanych sądów) Jezusa aż na Golgotę i tam trwał we współumieraniu z Nim i Jego Matką Maryją oraz kilkoma niewiastami, trwał aż po złożenie Jezusa w grobie – por. J 18, 15; 19, 25–42.

⁶ Papież Pius XII, Encyklika *Divino afflante Spiritu*, w: *Aby lepiej słyszeć słowo Pana*, t. II: *Biblia w dokumentach Kościoła. Wybór tekstów i komentarz*, red. H. Lempa, Wrocław 1997, s. 98 (z części II. 1. A. *Studium języków biblijnych*).

Współczesny rozwój technik informatycznych⁷ przyniósł nowe możliwości realizacji zadania, postawionego przez papieża egzegetom. W niniejszym artykule zatem, w posłuszeństwie wobec nauczania Kościoła, zostanie za pomocą komputerowego programu BibleWorks 6.0⁸ przeprowadzona analiza ważnego fragmentu Pierwszego Listu do Koryntian, prowadząca do jego precyzyjnego odczytania.

1.1. Struktura literacka 1 Kor 1–2.

W 1 Kor 10, 1–2 Apostoł napisał tak:

0 οἱ πατέρες ἡμῶν

1 πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλῃν ἦσαν

2 καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον

3 καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν

ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσει

0 ojcowie nasi

1 wszyscy pod obłokiem **byli**

2 i wszyscy przez morze **przeszli**

3 i wszyscy w Mojżesza **zostali zanurzeni**

w obłoku i w morzu

1.2. Komputerowa analiza struktury gramatycznej 1 Kor 10, 1.

W 1 Kor 10, 1, to jest w zdaniu pierwszym (człony 0+1+2) analizowanego fragmentu, pierwszy z czasowników – ἦσαν (**pozostawali**) – jest w *imperfektum indikativu*⁹, zatem koncentruje uwagę czytelnika na trwaniu przez jakiś czas owej akcji, mającej miejsce w przeszłości: ojcowie pozostawali pod obłokiem od momentu, gdy po spożyciu Paschy wyruszyli z Egiptu i szli aż do Morza Czerwonego – por. Wj 13, 17 – 14, 31.

W tym zdaniu drugi z czasowników – διήλθον (**przeszli**) – jest w *aoryście indikativu*¹⁰, a zatem wyraża sam fakt przejścia ojców przez Morze Czerwone (por. Wj 14, 15–31), nie koncentrując uwagi czytelnika na czasie jego trwania.

Warto precyzyjnie zanalizować, jaką logikę ma to zdanie, to znaczy jaka jest zależność pomiędzy aktem wyrażonym przez pierwsze orzeczenie a aktem wyrażonym przez drugie z nich.

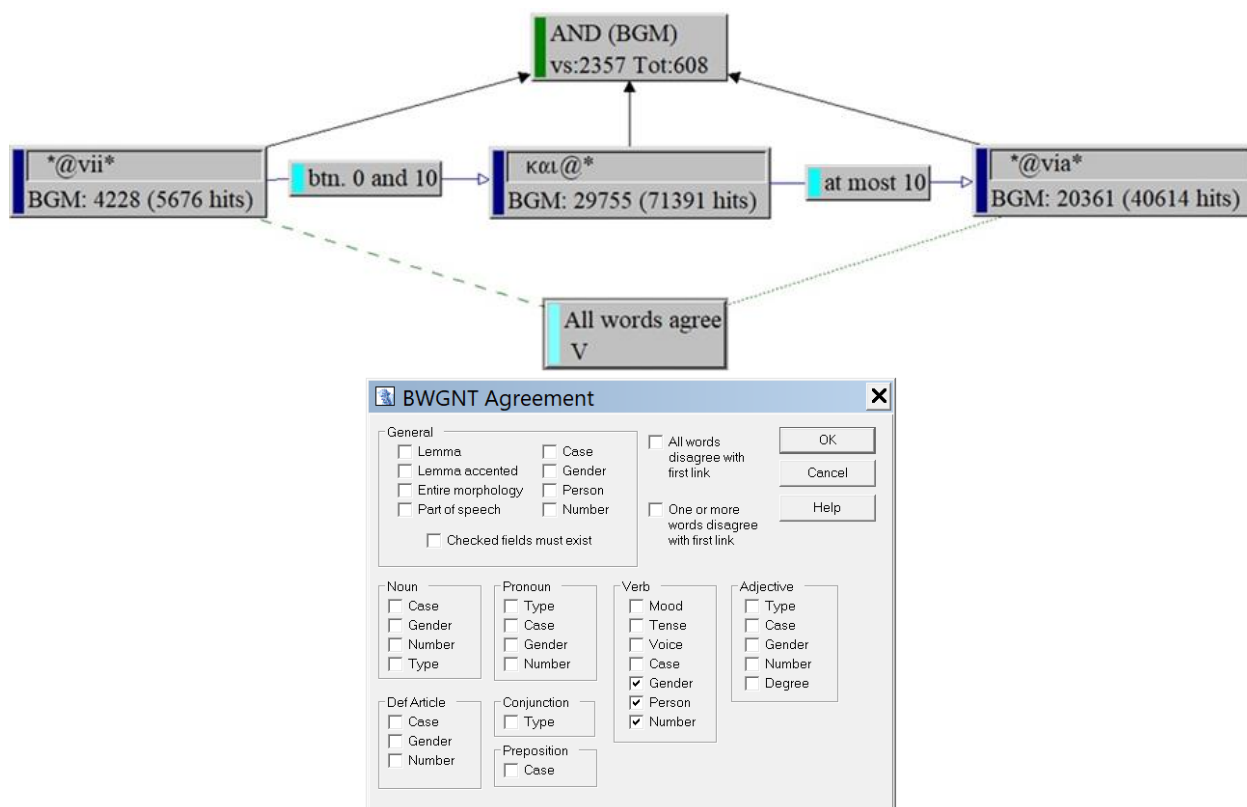
Aby poznać tę logikę – logikę zdań, w których orzeczenie pierwszego zdania pojedynczego jest w *indikativie*, zaś drugiego w *aoryście*, przy czym zdania te łączy καὶ – zbudowano w programie BibleWorks 6.0 schemat badawczy, tzw. *query* – zapytanie do bazy danych BGM, to jest do bazy danych BibleWorks' Greek Morphology:

⁷ Por. Hałas, *Komputerowy program Bible Works w warsztacie biblisty*, „Polonia Sacra” 2 / 46 (1998), s. 81–93; Hałas, *Komputerowy program «BibleWorks» – użyteczne narzędzie do badań biblijnych!*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 55 (2002) nr 3, s. 239–246. Por. Emanuel Tov, *The Use of Computers in Biblical Research*, w: *Studies in the Hebrew Bible, Qumran, and the Septuagint presented to Eugene Ulrich*, ed. Peter W. Flint, Emanuel Tov, James C. VanderKam, Leiden–Boston 2006, 337–359 (Supplements to Vetus Testamentum, 101), DOI → https://doi.org/10.1163/9789047417989_022, w Internecie → <https://books.google.pl/books?id=OwOxjwEACAAJ> (29.09.2021).

⁸ Michael S. Bushell, Michael D. Tan (programmers), *BibleWorks for Windows Version 6.0. The Original Languages Bible Software Program for Biblical Exegesis and Research*, Norfolk, Virginia, 2003. Dalej przywoływany jako BibleWorks 6.0.

⁹ Ernest De Witt Burton, *Moods and Tenses of New Testament Greek*, Chicago, 1898, wersja elektroniczna w: BibleWorks 6.0., punkt *The Imperfect Indicative*, podpunkt 21. *The Progressive Imperfect*: „The Imperfect is used of action in progress in past time”. W tłumaczeniu: „Imperfektum jest używany w odniesieniu do akcji w toku, zachodzącej w czasie przeszłym”.

¹⁰ Burton, *Moods and Tenses*, dz. cyt., punkt 35 – *Aorist*: „The constant characteristic of the Aorist tense in all of its moods, including the participle, is that it represents the action denoted by it indefinitely; i.e. simply as an event, neither on the one hand picturing it in progress, nor on the other affirming the existence of its result. The name indefinite as thus understood is therefore applicable to the tense in all of its uses”. W tłumaczeniu: „Stałą cechą aorystu we wszystkich jego trybach, włączając w to imiesłów, jest to, że opisywane działanie przedstawia w sposób nieokreślony, tzn. po prostu jako wydarzenie – ani nie ukazując go w czasie jego trwania, ani nie potwierdzając istnienia jego rezultatu. Tak rozumiana nazwa *nieokreśloność* ma zatem zastosowanie do czasu we wszystkich jego zastosowaniach”.

Założono, że w wynikowym ciągu kluczowych słów, oddzielonych maksymalnie dziesięcioma dowolnymi słowami, mają być spełnione następujące wymagania:

- pierwsze słowo ma być dowolnym czasownikiem w *imperfektum indikativu*: *–vii*,
- drugie słowo ma być w odległości od 0 do 10 słów od pierwszego: btn. 0 to 10
- drugim słowem ma być łącznik καὶ: καὶ–*
- trzecie słowo ma być w odległości od 0 do 10 słów od drugiego: btn. 0 to 10
- trzecie słowo ma być dowolnym czasownikiem w indikativie aorystu: *–via*,
- słowo pierwsze i trzecie muszą się zgadzać pod względem rodzaju, osoby i liczby: All words agree V – Gender, Person, Number

Po wydaniu komendy **Go** otrzymano zbiór, zawierający łącznie 533 zdania, w tym 442 z Septuaginty, 91 z Nowego Testamentu. Przeczytanie tych zdań każe jednakże znaczną część z nich usunąć ze zbioru wyników, jako że nie spełniają jeszcze jednego wymagania: oba czasowniki mają odnosić się do tego samego podmiotu – bo tak jest w 1 Kor 10, 1–2: ojcowie **byli** (pod obłokiem), ojcowie **przeszli** (przez morze). Tego wymagania nie da się wprowadzić do *query* w BibleWorks 6.0.

Na podstawie tak wyselekcjonowanej części zdań zbioru okazało się, że w tej konstrukcji gramatycznej, jaka została nadana przez św. Pawła wersetowi 1 Kor 10, 1, pierwsze zdanie opisuje akt/stan poprzedzający podjęcie aktu wyrażonego przez drugie zdanie, przy czym ów pierwszy stan/akt może trwać także podczas dokonywania tegoż drugiego aktu.

Warto przytoczyć większość z tych zdań, aby ugruntować się w przekonaniu, że tak jest istotnie:

Rdz 5, 32 A miał Noe pięćset lat i [wtedy] zrodził Noe trzech synów (καὶ ἦν Νοε εἰτὼν πεντακοσίων καὶ ἐγέννησεν Νοε τρεῖς υἱούς).

Rdz 7, 19 A woda podnosiła się coraz bardziej nad ziemię i [w pewnym momencie] zakryła wszystkie wysokie góry (τὸ δὲ ὕδωρ ἐπεκράτει σφόδρα σφοδρῶς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπεκάλυψεν πάντα τὰ ὄρη τὰ ὑψηλά).

Rdz 24, 45 Rebeka pojawiła się, mając dzban na ramieniu, i [w pewnym momencie] zeszła do źródła [Ρεβεκκα ἐξεπορεύετο ἔχουσα τὴν ὕδριαν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ κατέβη ἐπὶ τὴν πηγὴν).

Rdz 26, 34 Miał zaś Ezaw lat czterdzieści i [wówczas] wziął za żonę Jehudit (ἦν δὲ Ησαυ εἰτὼν τεσσαράκοντα καὶ ἔλαβεν γυναῖκα Ἰουδιν).

Rdz 36, 12 Timna zaś była drugą żoną Elifaza, syna Ezawa i [w pewnym momencie] urodziła Elifazowi Ameleka (Θαμνα δὲ ἦν παλλακὴ Ἐλιφας τοῦ υἱοῦ Ησαυ καὶ ἔτεκεν τῷ Ἐλιφας τὸν Ἀμαληκ).

Rdz 39, 21 Był Pan z Józefem i [w pewnym momencie] wyłał na niego miłosierdzie (ἦν κύριος μετὰ Ἰωσηφ καὶ κατέχεεν αὐτοῦ ἔλεος).

Mt 21, 28 Pewien człowiek miał dwóch synów i [w pewnym momencie], zwracając się do pierwszego, powiedział (ἄνθρωπος εἶχεν τέκνα δύο. καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ εἶπεν).

Mk 12, 12 Próbowali pochwyć Go i [w pewnym momencie] przestraszyli się tłumów (ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον).

Lk 4, 33 W synagodze był człowiek mający ducha demona i [w pewnym momencie] krzyknął głosem wielkim (ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου καὶ ἀνέκραξεν φωνῇ μεγάλῃ).

Lk 4, 42 Tłumy szukały Go i [w pewnym momencie] doszły aż do Niego (οἱ ὄχλοι ἐπεζήτησαν αὐτὸν καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ).

Lk 10, 31 Pewien kapłan schodził tą drogą i [w pewnym momencie owego schodzenia] widząc go przeszedł mimo (ἱερεὺς τις κατέβαινε ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρήλθεν).

Lk 13, 6 Pewien człowiek miał drzewo figowe zasadzone w swojej winnicy i [w pewnym momencie] przyszedł szukając owoców na nim (συκτὴν εἶχεν τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν ζητῶν καρπὸν ἐν αὐτῇ).

Lk 15, 32 Ten brat twój był umarły, a [następnie] ożył (ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἔζησεν).

Lk 19, 14 Współobywatele jego nienawidzili go i [w pewnym momencie] posłali poselstwo za nim (ἐμίσουν αὐτὸν καὶ ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ).

Lk 22, 44 Jeszcze usilniej modlił się. A [wtedy] stał się pot Jego jak gęste krople krwi (ἐκτενέστερον προσηύχετο· καὶ ἐγένετο ὁ ἰδρῶς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος).

Lk 22, 47 A ów zwany Judaszem, jeden z Dwunastu, prowadził ich i [następnie] zbliżył się do Jezusa, by pocałować Go (προήρχετο αὐτοὺς καὶ ἤγγισεν τῷ Ἰησοῦ φιλεῖσαι αὐτόν).

Dz 19, 19 Wielu z tych, co uprawiali magię, poznosiwszy księgi paliło je wobec wszystkich i [następnie] obliczyli wartość ich (κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεμήρισαν τὰς τιμὰς αὐτῶν).

Dz 22, 22 Słuchali zaś go aż do tego słowa, a [następnie] podnieśli głos swój (Ἦκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου καὶ ἐπήραν τὴν φωνὴν αὐτῶν).

1 J 1, 2 Głosimy wam Życie Wieczne, które było u Ojca i [następnie] objawiło się nam (ἦτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν).

Na podstawie przedstawionej tu analizy logiki zdań o strukturze gramatycznej takiej samej jak w 1 Kor 10, 1 można przejść do analizy tegoż zdania: 1 Kor 10, 1 jest zdaniem współrzędnie złożonym, opisującym dwa wydarzenia kolejne (ojcowie szli pod obłokiem, a potem przeszli przez morze), a nie jedno wydarzenie złożone z dwóch aspektów (ojcowie, będąc pod obłokiem, przeszli przez morze). Apostoł nie ogranicza się do stwierdzenia, że ojcowie, idąc przez morze, pozostawali pod obłokiem. Apostoł zaznacza, że ojcowie najpierw, zanim doszli do miejsca przeprawy przez morze, już pozostawali pod obłokiem (to znaczy pod wodzą Boga, prowadzącego ich poprzez znak obłoku w dzień, a znak ognia w nocy), a potem przeszli przez morze (owemu przechodzeniu również towarzyszyła obecność Boga, objawiająca się poprzez słup ognia/obłoku).

1.3. Uwagi końcowe o 1 Kor 10, 1.

Gdyby Apostoł chciał wskazać, że wyłącznie pisze tu o przechodzeniu ojców z równoczesnym pozostawianiem ich pod obłokiem, to na określenie obu aktów równoczesnych użyłby czasowników w tym samym czasie gramatycznym – zamiast formy διήλθον jako aorystu czasownika διέρχομαι (przechodzić) użyłby διήρχοντο, tj. *imperfektum indikativu* tego samego czasownika διέρχομαι, jak to jest w Lk 9, 6 i Dz 15, 3.

U św. Pawła można znaleźć przykłady¹¹ takiego właśnie zastosowania dwóch czasowników w *imperfektum*:

Ga 1, 13 Słyszeliście bowiem o moim poprzednim sposobie życia w judaizmie, jak ponad miarę prześladowałem Kościół Boga i niszczyłem go (ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ καὶ ἐπόρθουν αὐτήν).

Ga 2, 12 Kiedy zaś oni przyszli, usuwał się i trzymał się z dala (ὕπεστειλεν καὶ ἀφώριζεν) od nich, bojąc się tych, którzy pochodzili z obrzezania.

W Nowym Testamencie są i inne miejsca, na przykład:

Dz 19, 6 A kiedy Paweł włożył na nich ręce, zstąpił Duch Święty na nich, tak więc mówili językami i prorokowali (ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον).

Hbr 12, 9 Zresztą jeśli według ciała ojców naszych mieliśmy karcących nas i szanowaliśmy (εἶχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρέπόμεθα), czyż nie bardziej winniśmy posłuszeństwo Ojcu duchów i żyć?

W odczytywaniu pierwszego zdania z 1 Kor 10, 1–2 nie wolno zatem pominąć wymowy owego pierwszego etapu wyjścia z Egiptu, kiedy to ojcowie jeszcze nie przechodzili przez morze, a już pozostawali pod obłokiem – idąc w kierunku morza, szli pod wodzą Pana widocznego w znaku obłoku.

Choć wydawać by się mogło, że nie ma ważniejszego wydarzenia nad przejście przez Morze Czerwone, to jednak Apostoł zaznacza, że przejście Izraelitów z miejsca pobytu w Egipcie do morza pod wodzą Pana

¹¹ Dla odszukania tych miejsc z pomocą BibleWorks 6.0 wystarczy zastosować ten sam schemat co poprzednio, zmodyfikowany jedynie co do warunków narzuconych na drugi czasownik: zamiast *-via* należy wpisać tu *-vii*. Następnie należy wydać komendę **Go** i zapoznać się z wersetami znalezionymi przez program.

widzianemu w znaku słuca obłoku albo ognia (por. Wj 13, 21) jest tak samo ważne jak następujące po nim przejście pomiędzy rozcięciami wodami morskimi, przejście, którego Izraelici dokonali w obecności Pana objawiającego się w znaku słuca ognia/obłoku (por. Wj 14, 19–20. 24).

Trzeba zauważyć, że tę samą myśl potwierdza przedstawiona powyżej struktura 1 Kor 10, 1–2, w której każdy z członów 1, 2, 3 kończy się orzeczeniem, zaś umieszczone na samym końcu – a więc łatwe do zauważenia – końcowe „w obłoku i w morzu” nie tylko pełni rolę okolicznika miejsca dla członu trzeciego, ale jednocześnie emfaticznie podsumowuje treść każdego z trzech członów:

0 ojcowie nasi

1 wszyscy pod obłokiem **byli**

2 i wszyscy przez morze **przeszli**

3 i wszyscy w Mojżesza **zostali zanurzeni**

w obłoku i w morzu.

1.4. Znaczenie 1 Kor 10, 2 jako fragmentu 1 Kor 10, 1–2.

Człon 3, tj. drugi wiersz 1 Kor 10, 1–2, rozpoczyna się tak samo, jak drugi człon pierwszego zdania, tj. od **καὶ πάντες** (i wszyscy), przy czym podmiotem są tu nadal „ojcowie nasi”, wymienieni w członie 0.

Orzeczenie **ἐβαπτίσθησαν** – **zostali zanurzeni** – jest w *aoryście indikatiwu*, koncentruje zatem uwagę czytelnika na samym fakcie dokonania się owego zanurzenia w Mojżesza, przy czym kończący to zdanie okolicznik podkreśla, iż zanurzenie miało miejsce w czasie przebywania Izraelitów pod obłokiem i w czasie ich przechodzenia przez morze. Warto zauważyć, że dla 1 Kor 10, 2 istnieją jeszcze dwie inne wersje¹²: występuje w nich albo **ἐβαπτίσαντο** (zanurzyli się – medialny aoryst indikatiwu) albo **ἐβαπτίζοντο** (zanurzali się – imperfektum indikatiwu). Ostatnia wersja wskazuje na to, że akt zanurzania się w Mojżesza dokonywał się dłuższy czas, dokonywał się w obłoku i w morzu. Nie zmienia to jednak istotnie wymowy całości, złożonej z dwóch pierwszych zdań 1 Kor 10.

Łącznie oba zdania wskazują zatem, że zanurzenie/zanurzanie Izraelitów w Mojżesza, ochrczenie/chrzczenie ich w Mojżesza, dokonało się w czasie ich przejścia pod wodzą Pana z miejsca spożywania baranka paschalnego do morza i przez morze na drugi jego brzeg.

Wbrew narzucającemu się pierwszemu skojarzeniu czytelnika, szczególnie temu ukierunkowanemu na alegoryczne odczytanie tego fragmentu¹³, ów chrzest/zanurzenie w Mojżesza związany jest nie tylko z wodą, nie tylko z przejściem przez wodę¹⁴ – w dwu pierwszych wersjach 1 Kor 10 Apostoł naucza wszak, iż owo zanurzenie w Mojżesza dokonało się w przejściu do morza i poprzez nie.

2. Typologiczne odczytanie 1 Kor 10, 1–2.

Wstęp.

1 Kor 10, 1–2 omawia przejście Izraelitów z miejsca spożywania Paschy do morza i przez morze. Kolejne wersety 1 Kor 10 omawiają już inny etap wyjścia z Egiptu: etap po przejściu morza. Tym niemniej Apostoł podaje w nich dwukrotnie (1 Kor 10, 6. 11), iż opisane tu przez niego wydarzenia starotestamentowe należy odczytywać według myślenia typologicznego.

W 1 Kor 10, 11 Apostoł napisał: „To zaś typologicznie (τυπικῶς¹⁵) wydarzyło się im, zapisane zaś dla pouczenia naszego, których dosięga kres czasów”.

Kościół od początku po dziś dzień docenia wartość typologii. Papież Benedykt XVI nauczał¹⁶: „Kościół już w

¹² Por. *Grecko-polski Nowy Testament. Wydanie interlinearne z kodami gramatycznymi*. Tłum. R. Popowski, M. Wojciechowski, Warszawa 1997, s. 800 (Prymasowska Seria Biblijna). Por. też: *ΙΠΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ Α 10*, w: *Tyndale House Greek New Testament*, ed. Dirk Jongkind, Peter Williams, Cambridge 2017:

<https://www.biblegateway.com/passage/?search=ΙΠΟΣ%20ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ%20Α%2010&version=THGNT> (24.10.2021)

¹³ Andrzej Siemieniowski, *Ojcowie Kościoła uczą duchowości biblijnej*, „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 20 (2012) Nr 1; DOI: 10.34839/wpt.2012.20.1.77-85, s. 84: 1 Kor 10, 1–11 zawiera alegorie chrztu, Eucharystii i kary za grzechy.

¹⁴ Por. na przykład komentarz do tego wydarzenia u Orygenesu w *V Homilii na Exodus: Origenes, Homilien zum Hexateuch in Rufins Übersetzung. Teil 1: Die Homilien zu Genesis, Exodus und Leviticus* (Die griechischen christlichen Schriftsteller der ersten Jahrhunderte, 29), Berlin 2012, s. 184, linie 9–10: „quod Iudaei **transitum maris** putant, Paulus baptismum vocat” – „to, co żydzi uważają za **przejście przez morze**, Paweł nazywa chrztem”. Zobacz w Internecie → https://books.google.pl/books?id=Sp_iA81rukQC.

¹⁵ Por. Timothy Friberg, Barbara Friberg, *Analytical Lexicon to the Greek New Testament*, bez miejsca wydania, 2000, w: BibleWorks 6.0.: τυπικῶς (przysłówek): typicznie, jako przykład lub ostrzeżenie, symbolicznie (1 Kor 10, 11); τύπος c – osoba lub wydarzenie służące jako proroczy symbol do zwiastowania przyszłej osoby lub typu wydarzenia (Rz 5, 14). Por. też Remigiusz Popowski, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*, Warszawa 1997, s. 613: τυπικῶς – typicznie, jako typ, figuralnie, jako zapowiedź: 1 Kor 10, 11; τύπος 5 – o kimś lub o czymś danym przez Boga jako zapowiedź rzeczy przyszłych, typ, symbol, wór, zapowiedź, np. o Adamie: Rz 5, 14; 1 Kor 10, 6. 11 (wiersz 11 jako wariant tekstu).

¹⁶ Benedykt XVI, Posynodalna adhortacja apostołska *Verbum Domini*, 41.

czasach apostołskich, a później w żywej Tradycji ukazywał jasno jedność planu Bożego w obydwu Testamentach za pośrednictwem typologii, która nie ma charakteru arbitralnego, lecz wpisana jest w wydarzenia opisywane przez święty tekst, a zatem odnosi się do całego Pisma. Typologia «rozpoznaje w dziełach Bożych Starego Testamentu **figury** tego, czego Bóg dokonał w pełni czasów w Osobie swego wcielonego Syna» (KKK 128)”.

A zatem i to, co wydarzyło się w przejściu do morza i poprzez nie – zanurzenie Izraela w Mojżesza – należy odczytać jako typologiczną zapowiedź i objaśnienie zanurzenia Nowego Izraela w Chrystusa. Fragmentu 1 Kor 10, 1–2 nie można zatem interpretować w kluczu jakiejś arbitralnej – to znaczy nie podanej przez natchnionego autora – alegorii dla przedstawienia ważności sakramentu chrztu, ale należy dostrzec i zrozumieć daną tu przez Boga typologię, pozwalającą głęboko wniknąć w Boży zamysł zbawczy odnośnie znaczenia owego zanurzenia w Mojżesza jako zapowiedź i objaśnienie zanurzenia w Chrystusa oraz miejsca dokonywania się owego zanurzenia w Chrystusa. Odczytanie typologiczne pozwala pełniej zrozumieć starotestamentalne wydarzenie, ale i odwrotnie – jakieś wydarzenie Starego Testamentu może okazać się według Bożego zamysłu niezbędne/przydatne do zrozumienia tego, co zostało zapisane w Nowym¹⁷. Ważne jednakże jest, aby przy tej metodzie poznawania Biblii trzymać się ściśle tego, co przekazuje sam tekst, aby nie zejść w subiektywizm „alegoryzowania”, to znaczy widzenia w prawie każdym szczególe Starego Testamentu zapowiedzi odpowiednika z Nowego¹⁸.

Aby zrozumieć typologię zanurzenia w Mojżesza – zanurzenia w Chrystusa, należy poznać, czym w świetle Nowego Testamentu jest zanurzenie w Chrystusa, ale i jednocześnie dokładnie odczytać, co dokonało się w drodze Izraela z miejsca spożywania Paschy do morza i na jego drugi brzeg.

2.1. Przejście Izraelitów przez morze w świetle Wj 1 – 18 i Rdz 15, 17.

Zostało dowiedzione¹⁹, że przejście Izraelitów między rozdzielonymi wodami morza było nieodwołalnym aktem zawarcia przymierza²⁰ – to przejście było takim samym sposobem zawierania przymierza, jak wtedy, gdy Bóg zawierał przymierze z Abramem: Bóg uczynił to w nocy, Bóg przeszedł między połówkami zwierząt, Bóg uczynił to w dwóch znakach:

„Gdy słońce zaszło, a było ciemno, oto dymiący piec i płonąca pochodnia przeszły między tymi kawałkami” (Rdz 15,17).

Przejście Izraelitów również odbywało się w ciemnościach; przechodzili oni między połowami morza, o którym prorok Izajasz (51, 9–10) objawił, że pełniło ono rolę Rahaba, czyli wielkiego zwierzęcia, które Bóg rozciął na pół²¹. Zatem przechodzenie pomiędzy połowami morza-Rahaba podczas Exodusu jest tą samą sytuacją jaką opisuje Rdz 15,17. Jak możemy przeczytać wyjaśnienie w Rdz 15, 18: „W owym dniu Pan zawarł przymierze z Abramem”.

Co więcej, słup ognia i obłoku, czyli znaki Boga przechodzące pomiędzy połowami owego Rahaba, były wizualnie takie same jak w Rdz 15,17.

Co więcej, Exodus Izraelitów opisany w czterech kolejnych częściach Wj 6, 2 – 15, 21 (6, 2 – 11, 10; 12, 1 – 13, 16; 13, 17 – 14, 31; 15, 1–21) był czteroelementową starożytną quasi-liturgiczną procedurą zawierania przymierza pomiędzy władcami państw.

Co więcej, Wj 1 – 18 jest sześćoelementowym traktatem tego przymierza, a mianowicie:

- Na początku ma prolog historyczny (Wj 1, 1 – 6, 1). Opisuje on relacje między dwiema stronami, które istniały między nimi przed dniem rozpoczęcia procedury zawierania przymierza.
- W środku opisuje realizację tej czteroelementowej procedury.
- Na końcu ma epilog (Wj 15, 22 – 18, 27). Opisuje on zasady codziennego życia stron umowy, zwłaszcza słabszego partnera. Opisuje więc przepisy dotyczące szabatu dla Pana i ustanowienia sędziów dla Izraela przez Mojżesza, za Bożą aprobatą. Widoczna jest też rola Boga jako suzerena, a mianowicie w Jego trosce o swój lud: dawał mu pożywienie (manna, przepiórki), wodę, zwycięstwo nad wrogami.

Dokładne analizy struktury Wj 1 – 18 pokazują, że sam akt zawierania przymierza został opisany w 13, 16 – 14, 31. Oznacza to, że akt ten polega nie tylko na przejściu przez morze, ale także na przejściu z Egiptu do morza: nieodwołalny akt zawarcia przymierza polegał na przejściu z miejsca spożywania baranka paschalnego do morza i pomiędzy jego rozdzielonymi wodami.

Dokładnie ten sam fragment drogi wyjścia z Egiptu, który opisuje Wj 13, 17 – 14, 31, został typologicznie przedstawiony przez Apostoła Pawła. Pisał on o ojcach Izraela w 1 Kor 10, 1–2, że wszyscy oni zostali zanurzeni w Mojżesza w obłoku i w morzu, a więc podczas przejścia z miejsca spożywania baranka do morza i pomiędzy

¹⁷ Por. Benedykt XVI, Posynodalna adhortacja apostołska *Verbum Domini*, 41.

¹⁸ Por. Papieska Komisja Biblijna, *Interpretacja Biblii w Kościele*, tłum. D. Piekarczyk, w: *Z badań nad Biblią*, 2, red. T. Jelonek, Kraków 1998, s. 150 (punkt 2. *Sens duchowy*).

¹⁹ Por. Kosek, *Pierwotny ryt Paschy*, dz. cyt., passim.

²⁰ Komentatorzy, ponieważ nie dostrzegają analogii pomiędzy przejściem pomiędzy rozciągniętymi wodami morza a zawarciem przymierza przez Boga z Abramem w przejściu pomiędzy rozpołowionymi zwierzętami, wskazują jedynie na pewien „paradygmat odkupienia”, zobrazowany w wyjściu z niewoli egipskiej – por. Anthony C. Thiselton, *The First Epistle to the Corinthians: A Commentary on the Greek Text*. Michigan, 2000, s. 724.

²¹ Por. Kosek, *Pierwotny ryt Paschy*, dz. cyt., s. 209–212.

rozdzielonymi wodami morza na jego drugą stronę. Należy wnioskować, że św. Paweł znał podział Wj 1 – 18 na sześć perykop – co jest możliwe, bo na tej strukturze zbudowana jest czteroelementowa struktura liturgii Paschy²², a Paweł był kształcony przez Gamaliela, jednego z wybitnych nauczycieli Prawa w I wieku, a więc im znawców Paschy. Co więcej, św. Paweł musiał wiedzieć i wiedział, że Wj 13, 17 – 14, 31 jest perykopą zanurzenia w Mojżesza i zawarcia przymierza pomiędzy Bogiem a Izraelem dzięki temu ogromnemu wysiłkowi współdziałania z Nim, na jaki zdobywał się wyłącznie właśnie on – Mojżesz.

2.2. Zanurzenie w Chrystusa w nauczaniu św. Pawła.

W nauczaniu świętego Pawła zanurzenie w Chrystusa – to zanurzenie w Jego Śmierć, w pogrzebanie z Nim. Jest to zatem duchowe, absolutnie realne zjednoczenie z Chrystusem w Jego paschalnym przejściu przez Otchłań Śmierci do życia nowego w Zmartwychwstaniu, współuczestniczenie z Nim w tym przejściu:

Rz 6, 3–4 Czyż nie wiecie, że my wszyscy, którzy zostaliśmy zanurzeni w Chrystusa Jezusa, w Jego Śmierć zostaliśmy zanurzeni? Zatem zostaliśmy współpogrzebani z Nim przez zanurzenie w Śmierć, abyśmy tak samo jak Chrystus został podniesiony spomiędzy umarłych przez chwałę Ojca, także i my chodzili w nowości życia.

ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι, ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ πατρὸς, οὕτως καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν.

Kol 2, 12 Współpogrzebani z Nim poprzez zanurzenie, przez które też współpodniesieni zostaliście przez wiarę w moc Boga, który podniósł Go spomiędzy umarłych.

συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτισμῷ, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν

Zanurzenie w Chrystusa – to także włączenie w Jego Ciało (por. Ef 1, 22–23), którym jest Kościół, a w konsekwencji napojenie tym samym Duchem Bożym, Duchem Świętym:

1 Kor 12, 13: Bowiem w jednym Duchu (mocą jednego Ducha) my wszyscy w jedno Ciało zostaliśmy zanurzeni, czy to Żydzi, czy Grecy, czy to niewolnicy, czy wolni, a wszyscy jednym Duchem zostaliśmy napojeni.

καὶ γὰρ ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι εἴτε Ἕλληνες εἴτε δοῦλοι εἴτε ἐλεύθεροι, καὶ πάντες ἐν πνεύμα ἐποτίσθημεν.

Jezus zawarł Nowe Przymierze z Bogiem nie tylko przez swój akt umierania (Śmierć Jezusa była aktem wejścia do Otchłani, tj. do miejsca, gdzie umarli znajdowali się pod władzą diabła, będącego wówczas władcą tego świata – por. J 12, 31; 14, 30; 16, 11; Dz 2, 27. 31; Rz 10, 6–7; 1 P 3, 19–20), ale i przechodzenia przez Otchłań, związanego ze zwycięską walką z diabłem²³. Było to przejście przez ciemności Otchłani do światła Jego Zmartwychwstania, którym Go Bóg obdarzył w odpowiedzi na Jego ofiarę, będącą aktem zawarcia wiecznego przymierza: „Bóg pokoju (...) wskrzesił z martwych Pana naszego Jezusa, wielkiego Pasterza owiec, przez krew przymierza wiecznego” (Hbr 13, 20).

Widoczne jest, że św. Paweł zanurzenie w Chrystusa rozumie jako zanurzenie w Jego przechodzenie przez Śmierć, będące jednocześnie zawarciem Nowego Przymierza. Apostoł natomiast nie podaje tego, co można odczytać dopiero z Ewangelii św. Jana, iż – analogicznie jak w przejściu Izraelitów – przejście Jezusa z Wieczernika do Golgoty i z niej do Otchłani i poprzez nią jest miejscem owego zawarcia przymierza, analogicznym do przejścia Izraelitów z Wieczernika ich Paschy w Egipcie.

2.3. Ewangelia św. Jana o przejściu Jezusa z Wieczernika na Golgotę i przez Otchłań Śmierci.

Dokładne analizy²⁴ Ewangelii św. Jana wykazują, że ma ona sześcieelementową strukturę literacką, taką samą, jak Księga Wyjścia 1 – 18, a mianowicie:

- Na początku Prolog (J 1, 1–18)
- W środku cztery perykopy wewnętrzne (J 1, 19 – 12, 50; 13, 1 – 17, 26; 18, 1 – 19, 42; 20, 1–31).
- Na końcu Epilog (J 21, 1–25).

Zostało wykazane, że cztery kolejne etapy życia Jezusa – przedstawione przez cztery kolejne perykopy wewnętrzne J 1, 19 – 20, 31 – są Jego czteroetapowym Exodusem z tego świata do wieczności. Opierając się na

²² Por. Kosek, *Pierwotny ryt Paschy*, dz. cyt., s. 285–378. Por. Kosek, *Чотупу чауи Пасху. Чоуы чотупу?*, „Studia Catholica Podoliae”, VIII (2014–2015) nr 8–9, s. 57–109.

²³ Por. Kosek, *Christ's "Anamnesis" as the Sacrifice Offered Before his Fight Against the Devil*, „The Polish Journal Of Biblical Research” Vol. 15, No. 1–2 (29–30) 2016, s. 521–564. Por. w języku polskim: Kosek, *Dzieła Homera i innych pisarzy greckich jako źródło poznania mentalności Kociola w Koryncie*, w: *Biblia w kulturze świata. Między Biblią a kulturą II*, red. T. Jelonek i R. Bogacz, Kraków 2011, s. 59–93.

²⁴ Por. Kosek, *Dlaczego ucztę paschalną w Ewangelii św. Jana (J 13–17) nie zawiera słów konsekracji?*, w: W. Chrostowski, M. Kowalski (red.), *Kogo szukasz? (J 20, 15): Księga pamiątkowa dla księdza profesora Henryka Witezyka w 65. rocznicę urodzin*, Warszawa 2021, s. 226–257 (Ad Multos Annos 21). Por. tłumaczenie w języku angielskim: Kosek, *Why does the Last Supper in the Gospel of St. John (13-17) contain no words of consecration?* DOI → <https://doi.org/10.5281/zenodo.4445354>.

udowodnionej we wcześniejszych pracach tezie, że Wj 1 – 18 jest sześćcioelementowym traktatem czteroetapowej ceremonii zawierania przymierza przez Boga i Izraela, można zauważyć, że całe życie Jezusa jest analogiczne do tamtego Exodusu – jest realizacją kolejnych czterech elementów ceremonii zawierania Nowego Przymierza. Oznacza to, że Ewangelia Jana jest sześćcioelementowym traktatem Nowego Przymierza, a jej perykopy są analogiczne do perykop Wj 1 – 18. Z tego kluczowego stwierdzenia wynika, że Perykopa Męki i Śmierci Jezusa (J 18 – 19) opisuje nieodwołalny akt zawarcia przymierza przez Jezusa, dokonany przez Jego przejście z Wieczernika Eucharystii na Golgotę i z Golgoty do Otchłani Śmierci oraz pomiędzy jej mrokami do światła dnia Zmartwychwstania. J 18 – 19 jako czwarta perykopa Ewangelii Janowej jest analogiczna do czwartej perykopy Księgi Wyjścia (13, 17 – 14, 31), opisującej akt zawarcia przymierza Boga i Izraela podczas przejścia z Wieczernika Paschy w Egipcie do Otchłani-Morza i pomiędzy jej rozdzielonymi wodami do poranka zmartwychwstania Izraela po drugiej stronie morza.

2.4. Zakres przestróg św. Pawła wobec chrześcijan w typologii zanurzenia w Mojżesza / zanurzenia w Chrystusa.

Wskazanej typologii zanurzenia nie można ograniczać do sakramentu chrztu, będącego rzeczywiście zanurzeniem w śmierć Chrystusa. Eucharystia jest także takim zanurzeniem, uobecnia wszak zawarcie przymierza w Krwi Jezusa.

Mocą tej typologii św. Paweł w 1 Kor 10 przestrzega chrześcijan przed naśladowaniem Izraela w złu²⁵: chociaż Izrael dostąpił wielkich dobrodziejstw od Boga, a w tym zanurzenia w Mojżesza (czyli zawarcia przymierza z Bogiem dzięki niezwyklej determinacji do współdziałania z Nim Mojżesza), nakarmienia niebiańską manną i wodą ze skały, to jednak oddał się bałwochwalczym rozkoszom jedzenia i picia (por. 1 Kor 10, 7) i oddawania pokłonu cielcowi, co miało miejsce po otrzymaniu tak wielkich darów (por. Wj 32, 1–23)!

Apostoł wskazuje, że chrześcijanie, którzy nie tylko przez chrzest, ale i przez Eucharystię są zanurzeni w Chrystusa, w Nowe Przymierze, i którzy karmieni są Ciałem i Krwią Chrystusa, nie mogą naśladować Izraela w bałwochwalstwie, w oddawaniu się takim rozkoszom (por. 1 Kor 10, 16. 21) po otrzymaniu tak wielkich darów.

Pouczenia te płyną z typologicznej relacji pomiędzy zanurzeniem w Mojżesza a zanurzeniem w Chrystusa, a zatem pomiędzy zanurzeniem w śmierć Mojżesza / śmierć Jezusa, w zawarcie przymierza poprzez przejście Mojżesza / Jezusa z Wieczernika Paschy / Eucharystii do Otchłani i poprzez nią.

Te pouczenia typologiczne, które zostały zapoczątkowane w 1 Kor 10, Apostoł rozwinął w następnych rozdziałach odnośnie samej Eucharystii, ganiąc Koryntian najpierw za to, iż podczas eucharystycznych zebrań oni, tak samo jak niegdyś Izraelici, oddają się rozkoszom jedzenia i picia (por. 1 Kor 11, 22) i już nie dochodzą do spożywania Ciała i Krwi Pana (11, 20: οὐκ ἔστιν κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν)²⁶.

Następnie Apostoł w mocnych słowach przestrogi wskazał, iż wieczne potępienie grozi tym, którzy spożywają Ciało i Krew Pana bez dostrzegania różnicy między chlebem eucharystycznym a zwyczajnym (1 Kor 11, 29: ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων κρίμα ἑαυτοῦ ἐσθίει καὶ πίνει μὴ διακρίνων τὸ σῶμα). Chociaż komentatorzy zazwyczaj dostrzegają w tych słowach wezwanie do przystępowania do Stołu Pana w stanie bez grzechu ciężkiego, to jednak myśl św. Pawła, przedstawiona tu i w 1 Kor 12 – 15, jest bogatsza: konieczne jest spożywanie Chleba i Wina jako Ciała i Krwi Chrystusa, to znaczy spożywanie ze świadomością uczestniczenia w Śmierci Pana, a to powinno się wyrażać zarówno w pobożnym uczestniczeniu w Eucharystii, jak i w wspólnotowym towarzyszeniu Chrystusowi w Jego paschalnej drodze poprzez Otchłani Śmierci aż do chwili Jego przyjścia do zgromadzonych jako Zmartwychwstałego Pana, darzącego Duchem Świętym, uzdalniającym wierzących do prawdziwie nowego życia – do tego, czego nie było zdolne dać Prawo Starego Przymierza. Wierzący powinni mieć świadomość, że obdarowanie ich Duchem Świętym jest owocem Męki Jezusa, odpowiedzią Ojca na zawarte Przymierze we Krwi Chrystusa, ale i owocem ich współuczestnictwa w tej Męce, ich świadomego zanurzenia w Jezusa.

Warto zauważyć, że tak jak do dziś pobożni żydzi nie kończą celebracji corocznej Paschy wraz z zakończeniem modlitw zawartych w „Hagadzie paschalnej”, będącej dla nich tym, czym dla chrześcijan jest Msza²⁷, ale trwają do rana na modlitwie²⁸ – bo rano ojcowie wyszli z Otchłani wód (por. Wj 14, 24–31) – tak samo chrześcijanie są wezwani przez św. Pawła do trwania na modlitwie po zakończeniu Eucharystii – bo Chrystus do nich przyjdzie, uobecni moment swojego powrotu z Otchłani do Wieczernika (por. J 20, 19–23), z którego wyszedł

²⁵ Por. Richard A. Horsley, *Abingdon New Testament Commentaries: 1 Corinthians*. Nashville, 1998, s. 161.

²⁶ Dochodzić do tego musiało pod koniec drugiej części Eucharystii, w której to części pierwotnie, tak jak w Passze, było spożywanie normalnej uczy, a po niej dopiero przechodziło się do trzeciej części z Przeistoczeniem i Komunią świętą. Por. Kosek, „*Lamanie Chleba*” w *1 Kor 11,24 a lamanie paschalnego Afikomanu w Hagadzie na Pesach i traktacie Pesachim*, w: *Biblia w kulturze świata. Aspekty biblijnego przesłania. Część pierwsza*, red. T. Jelonek, R. Bogacz, Kraków 2012, s. 59.

²⁷ Por. Raniero Cantalamessa, *Pascha naszego zbawienia. Tradycje paschalne Biblii i pierwotnego Kościoła*, tłum. M. Brzezinka, Kraków 1998, s. 35. Autor używa też określenia nawiązującego do chrześcijańskiej księgi liturgicznej: „Ordo hebdomadae sanctae” – Porządek Wielkiego Tygodnia.

²⁸ Por. פסח של הגדה Hagada. *Opowiadania o wyjściu Izraelitów z Egiptu na pierwsze dwa wieczory święta Pesach*, Wiedeń 1927, s. 12–13. „Hagada” dostępna jest obecnie w «Bibliofilskiej Edycji Reprintów» jako reprint, wykonany z egzemplarza ze zbiorów prywatnych w Lipsku, Warszawa 1991.

po zakończeniu Eucharystii (por. J 18, 1).

Żydzi wezwani są przez Tradycję²⁹, aby nie urządzali żadnych zabaw po Passze, lecz by raczej trwali na modlitwie do rana – za św. Pawłem należy to rozumieć jako wezwanie do świadomego współuczestniczenia w zawarciu przymierza poprzez zanurzenie w Mojżesza w przejściu z miejsca spożywania Paschy aż na drugi brzeg morskiej Otchłani. Tak samo chrześcijanie wezwani zostali przez św. Pawła, aby – dostrzegając przestrożę w nieszczęściach Izraela, spowodowanych ich oddawaniem się rozkoszom cielesnym po przejściu morskiej Otchłani – trwali modlitewnie we współuczestnictwie w przechodzeniu Jezusa przez Śmierć aż do czasu, gdy On do nich przyjdzie.

Chociaż celebracja Paschy / Eucharystii jest przeniesieniem jej uczestników we wszystkie kolejne wydarzenia zbawcze związane ściśle z osobą Mojżesza / Jezusa, opisane w Wj 6, 2 – 15, 21 / J 1, 19 – 20, 31, w tym – w trzeciej części – w przejście od miejsca sprawowania Uczty do miejsca wejścia w Otchłań i przechodzenie przez nią (Wj 13, 17 – 14, 31 / J 18 – 19), to jednak wspólnota liturgiczna jest wezwana, by trwaniem na modlitwie w czasie po-Passze / po-Eucharystii uwielbiać Boga poprzez jednoczenie się z owym pierwotnym, historycznie jednorazowym Wydarzeniem, jakie dokonało się nie pod osłoną znaków uczty paschalnej / eucharystycznej, ale w zmysłowo postrzegalnych i jakże dotkliwych realiach ludzkiej historii: przejścia Mojżesza / Jezusa z miejsca celebracji do miejsca wejścia w Otchłań morza / Śmierci i poprzez nią, przejścia przejmującego trwogą, przejścia domagającego się współuczestnictwa w tym trudzie przeogromnym, a zatem współcierpienia, współumierania i współpogrzebania, współprzebywania w Otchłani.

Do takiego właśnie współuczestnictwa, do takiego zanurzenia w Chrystusa, św. Paweł wzywał Koryntian słowami³⁰: „Za każdym razem, gdy spożywacie ten Chleb i pijecie z tego Kielicha, Śmierć Pana głosicie aż do chwili, gdy On przyjdzie [do was jako Pan Zmartwychwstały]” (1 Kor 11, 26). Wbrew temu, co twierdzą komentatorzy³¹, apostoł Paweł w 1 Kor 11, 26 nie mówi o Paruzji. Mówi o przyjsciu Pana po każdej Eucharystii do wspólnoty trwającej w modlitewnym przebywaniu z Nim, który po śmierci przechodzi przez Otchłań. Uważna analiza gramatyczna 1Kor 11,26 jak i całego fragmentu ujawnia tę prawdę.

Stąd to, po ukazaniu konieczności godziwego spożywania Jezusowego Ciała i Krwi podczas Eucharystii, to znaczy spożywania z należytą świadomością, że naprawdę teraz uczestniczy się w Śmierci Chrystusa (por. 1 Kor 11, 26–30), i po zakończeniu omawiania problemów związanych z samą Eucharystią („Co do reszty, zarządzę, gdy do was przybędę” – 1 Kor 11, 34), Apostoł zaczyna nauczać o darach, udzielanych przez Ducha Świętego wspólnocie trwającej nadal na modlitwie po Eucharystii (por. 12 – 15), przy czym wprowadzeniem do tego obszernego pouczenia jest zdanie 12, 3, które – poprawnie przetłumaczone³² – okazuje się wiązać to pouczenie z 11, 26, ukazując w ten sposób, że Apostoł omawia tu nie jedynie jakieś dowolne modlitwy nie związane z Eucharystią, ale ten rodzaj wspólnotowej modlitwy, który jest teologicznie uzasadnioną kontynuacją Eucharystii:

11, 26: Ilekroć spożywacie ... Śmierć Pana głosicie aż przyjdzie [przyjdzie, a więc będzie żyjący, Zmartwychwstały].

12, 34: Nikt prorokujący mocą ducha jakiegokolwiek boga nie powie „Anathema jest Jezus” i nikt nie powie „Panem jest Jezus”, chyba że mówi w Duchu Świętym, Duchu jedyne Boga.

Jezus jest Anathemą czyli Ofiarą, której złożenie dokonało się poprzez Śmierć Jezusa. Jezus jest Panem, to znaczy Tym, którego po Śmierci przez ukrzyżowanie Ojciec uczynił Panem przez powstanie z martwych (por. Dz 2, 36; Rz 1, 4).

Apostoł poucza, że żaden duch nie zna tajemnicy Jezusa jako Ofiary-Anathemy³³ i jako Pana-Kyriosa oprócz Świętego Ducha Boga. Tylko Duch Święty może dać zrozumienie tej pełnej tajemnicy Jezusa tym, którzy w zgromadzeniu eucharystycznym prorokują, przyczyniając się do pełnego poznania Jezusa przez całą wspólnotę, do pełnego zanurzenia się wspólnoty w Jezusa, w Jego przejście przez Śmierć do Zmartwychwstania. Tylko pod

²⁹ Por. Marcus Jastrow, *A Dictionary of the Targumim, the Talmud Babli and Yerushalmi, and the Midrashic Literature*, New York 1950; t. I, s. 104: פִּיִּקְוִיָּהּ. Por. Herbert Danby, *The Mishnah, translated from the Hebrew with Introduction and Brief Explanatory Notes*, London 1950, s. 151: „After the Passover meal they not disperse to join in revelry”.

³⁰ Por. Kosek, *Nakaz głoszenia śmierci Pana «aż przyjdzie» (1Kor 11,26) w świetle porównawczej analizy gramatycznej*, w: *Jak śmierć potężna jest miłość. Księga pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Juliana Warzechy SAC (1944–2009)*, red. W. Chrostowski, Zabki 2009, s. 224–240 (Ad Multos Annos, 13).

³¹ Por. Albert L. A. Hogeterp, *Expectations of the End. A Comparative Traditio-Historical Study of Eschatological, Apocalyptic and Messianic Ideas in the Dead Sea Scrolls and the New Testament*, Leiden 2009, s. 216 (Studies on the Texts of the Desert of Judah, 83): “The Pauline passage with directions for the Lord’s supper, 1 Cor 11:17-34, comprises Jesus-tradition (1 Cor 11:23-26) which concludes on an eschatological perspective in 1 Cor 11:26”.

³² Por. Kosek, *Jezus jako «Anathema» (1Kor 12,3) w świetle Didache 16,5 w tłumaczeniu A. Świderkówny*, w: *Więcej szczęścia jest w dawaniu aniżeli w braniu. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Waldemara Chrostowskiego w 60. rocznicę urodzin*, red. B. Strzałkowska, Warszawa 2011, t. 2, s. 872–890 (Ad Multos Annos, 15).

³³ Nie zawsze ἀνάθημα ma znaczenie klątwy, gdyż występuje także jako ofiara dla Boga – por. Kpł 27, 28; Jdt 16, 19; 2 Mch 2, 13; 9, 16; Łk 21, 5 (wariant tekstu).

natchnieniem tego Ducha prorokujący we wspólnocie byli w stanie poznać moment, w którym należało głoszenie Śmierci Pana (a przez to głoszenie – i świadome w Jego Śmierci współuczestniczenie) zmienić na głoszenie Jego Chwały, kiedy to On – niewidzialny dla zmysłów a widzialny dla Ducha – przyszedł do nich jako Zmartwychwstały. Wówczas też oni pod natchnieniem Ducha wznosili aklamację „Kyrios Jezus”, zaś wołanie „Marana tha” (Panie, przyjdź!) zmieniało się w „Maran atha” (Pan przyszedł!)³⁴.

Zakończenie.

Przedstawiony przez Apostoła Pawła przebieg modlitw bezpośrednio po zakończeniu Eucharystii (por. 1 Kor 12 – 15) jest szczególnym świadectwem skuteczności uwalniania od niewiary i jej skutków tych, którzy w tę modlitwę zostali włączeni (por. 14, 24–26). To, czego nie dawało Prawo Starego Przymierza, „bo ciało czyniło je bezsilnym” (Rz 8, 3), zostaje dane w każdorazowej modlitwie po Eucharystii jako szczególnej przestrzeni spotkania ze Zmartwychwstałym Panem, Mojżeszem Nowego Przymierza. Stąd płynie zachęta Apostoła, obecna w wielu jego listach, aby zgromadzeni, będąc dzięki Zmartwychwstałemu pod wpływem łaski Ducha Świętego, prorokowali, przemawiali do siebie w psalmach, hymnach, pieśniach pełnych ducha (por. Ef 5, 19).

Widoczne jest, że Apostoł Paweł z typologii zanurzenia w Mojżesza – zanurzenia w Chrystusa czerpie mądrość, którą przekazuje chrześcijanom w pouczeniach o zbawiennych owocach nie-naśladowania Izraelitów w marnowaniu najświętszych darów Boga, a w tym w marnowaniu czasu łaski po otrzymaniu udziału w zanurzeniu w Chrystusa w Eucharystii. Chrześcijanie, otrzymując dar zanurzenia w Chrystusa najpierw we chrzcie, a potem w każdej Eucharystii, są wezwani, aby nie tylko nie oddawać się rozkoszom jedzenia i picia podczas celebracji Eucharystii (w końcowej części jej drugiej głównej części), ale i po jej zakończeniu – jak to było w zwyczaju pogan, upijających się w trakcie czy po zakończeniu kultycznych uczt na cześć swoich bogów³⁵, a z których przecież i Koryntianie się wywodzili.

---

³⁴ Por. Eugene A. Nida, Johannes P. Louw (ed.), *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, 2nd Edition, New York 1988, dostępny w wersji elektronicznej w BibleWorks 6.0, nr 12.11: μαρانا θα: „μαρανα (an Aramaic expression) – ‘our Lord.’ μαρانا θα ‘our Lord, come’ 1 Cor 16.22. The expression μαρانا θα in 1 Cor 16.22 is an Aramaic formula evidently associated with early Christian liturgy. It must have been widely used, since it occurs in 1 Cor 16.22 without explanation”.

Por. Timothy Friberg, Barbara Friberg, *Analytical Lexicon to the Greek New Testament*, dz. cyt., nr 17757: „μαρὰνα θὰ (also μαράνα θά, μαρὰν ἀθὰ or μαρὰν ἀθᾶ) an Aramaic formula used in early christian liturgy; either (1) at the Lord’s supper *our Lord is present* or (2) as a petition for the Lord to return *O Lord, come!* The latter seems preferable in the context of 1C 16.22 (cf. RV 22.20)”. Por. Joseph Thayer, *Greek-English Lexicon of the New Testament. Complete and Unabridged*, Cambridge 2000, dostępny w wersji elektronicznej w BibleWorks 6.0, nr 3321: „Pan nasz przychodzi” lub „Pan nasz przyjdzie”: „μαραναθα (so Lachmann, but μαρὰν ἀθὰ R G T Tr WH), the Chaldean words ܡܪܢܐ ܬܗܝܝܢܐ, i.e. our Lord cometh or will come: 1 Cor. 16:22”.

³⁵ Por. Roman Bogacz, *Chrystusowe wskazania na czas próby: listy do siedmiu Kościołów Apokalipsy*, Kraków 2015, s. 174.